

videtur hæc secunda priori repugnare, quia si forma substantialis per seipsam proxime influit ad efficiendam similem formam, superflua est immediata activitas accidentium; si enim calor se solo sufficit in ratione principii proximi ad efficiendum similem calorem, cur forma ignis sola non sufficiat ad educendam similem formam, cum jam supponamus posse immediate influere in illam? Quod si illa sufficit, supervacaneum est aliud principium. Respondetur primum necessarium fuisse ut accidentia habeant instrumentariam activitatem, quia, ut statim dicemus, non solum data sunt ad agendum in præsentia formæ, sed etiam in absentia illius; nam hoc sæpe necessarium est ad naturales generationes. Deinde hinc elicimus, virtutem propriam disponendi et præparandi materiam, et virtutem instrumentariam educendi formam, quando illa educibilis est, ex natura rei esse conjunctas, et ideo, quamvis daremus, ex parte formæ, quando illa sufficienter adest, non esse absolute necessariam aliam vim activam, tamen quia hæc alias est per se necessaria et connaturalis, ideo tunc etiam concurrat et multum juvat ad actionem. Tandem addi potest, fortasse etiam tunc esse necessariam illam virtutem, quia forma substantialis per se sola nunquam est sufficiens principium actionis, eo quod ex se sit indifferens, et quasi generale principium actionis, et quia, sicut forma substantialis ex parte materiæ requirit dispositiones accidentales, licet forma accidentalis illas non requirat, ita ex parte principii requirit consortium accidentalis instrumenti, ut de potentia materiæ educatur.

Tertia assertio.

27. Dico tertio: accidentia non ita sunt instrumenta conjuncta substantiæ ad formam substantialem educendam, quin possint totam suam activitatem circa substantiam exercere, etiamsi a substantiali forma disjuncta seu distantia sint. Hæc est clara D. Thomæ sententia, quam sequuntur omnes auctores supra citati, tam in secunda sententia prioris puncti, quam in puncto secundo. Eamque probant naturales experientiæ supra adductæ, et illa quæ, supposito Eucharistiæ mysterio, sumitur ex actione specierum vini. Ratio autem a priori est, quia in his accidentibus, quacumque ratione eorum entitas conservetur disjuncta a propria substantiali forma, manet tota virtus agendi eis connaturalis,

quia hæc in re non distinguitur ab eorum entitate; ergo si convenienti modo applicentur alicui passo, habebunt circa illud connaturalem actionem, qua disponunt materiam ejus ad formam ipsis proportionatam; sed cum hac actione, si ad terminum requisitum perveniat, ex natura rei conjuncta est actio instrumentaria, qua educitur substantialis forma, quia hæc non potest naturaliter separari ab ultima dispositione; ergo hanc etiam actionem possunt habere hujusmodi accidentia, etiamsi a propria forma distent, dummodo habeant totam intrinsecam perfectionem, vel intensionem necessariam ad agendum, et ad sufficienter disponendam materiam.

Quarta assertio.

28. Dico quarto: quando accidentia a sua forma disjuncta ita efficiunt substantialem formam, ut non possint a propria forma jvari, necesse est ut influxus propriæ formæ, qui ibi deest, per concursum alicujus superioris causæ suppleatur, quæ causa esse non potest aliqua intelligentia creata, sed esse debet aliqua causa corporea, ut sol, vel alia similis; vel, si hæc etiam desit, aut insufficientis inveniatur, per concursum primæ causæ totus ille defectus supplendus est. Hæc conclusio quoad priorem partem necessaria consecutione sequitur ex præcedentibus; nam forma accidentalis sola, et destituta ope formæ substantialis, non est sufficiens principium in ratione causæ proximæ substantialis formæ, ut in secunda assertione probatum est; ergo, quando deest illi influxus formæ substantialis, non potest consummare effectum principalis agentis, nisi influxus ille aliunde suppleatur, quia nunquam potest fieri effectus sine sufficiente causa. Contingit autem sæpe accidentia sine influxu propriæ formæ pertingere actione sua usque ad substantialem effectum; ergo tunc suppletur ille influxus per concursum alicujus causæ superioris, quia non est aliud principium, in quod talis actio referri possit, quia inferior causa non sufficit, propter eandem rationem sæpe repetitam, et æqualis nulla intervenit. Declaratur deinde hæc assertio ex quadam communi sententia omnium philosophorum; omnes enim sentiunt aliquos effectus substantiales tribuendos esse alicui causæ superiori, vel cœlesti, ut proximæ causæ principali, ob defectum causæ particularis, seu univocæ; sic aiunt animalia, quæ ex putrefactione generantur, fieri virtute cœlesti; item de minera-

libus; et de forma cadaveris idem multi sentiunt. At vero si sola accidentia sufficerent ad efficiendam formam substantialem sine juvamine superioris causæ, nunquam oporteret recurrere in his effectibus ad causam superiorem, sed dicendum semper esset unumquodque fieri a suo simili, vel formaliter, vel virtute existente in suis accidentibus, absque alio influxu cœli, vel alterius causæ universalis, præter eum quem habet cum cæteris causis. Ut, verbi gratia, si verum esset, in ferro candente nullum esse formalem ignem, sed solum intensum calorem, sufficientem ad disponendam materiam stupæ ad formam substantialem ignis, tunc, licet tale ferrum generaret ignem, nec cœlum, nec Deus concurreret majori concursu, quam si ignis generaret ignem, et consequenter illa generatio ignis non magis tribueretur causæ universali, quam si ignis generaret; ergo pari ratione, quando aurum generatur in visceribus terræ, non concurrat ibi sol speciali aliquo influxu ad formam substantialem auri, sed accidentia quæ disponunt sufficienter materiam ad formam auri (hæc enim semper sunt necessaria in educatione cujuscunque formæ) in virtute formæ auri inducenti similem formam; ergo non generatur aurum a cœlo, sed ab auro, et cadaver a cadavere, et sic de omnibus aliis; hoc autem alienum est a sensu philosophorum omnium dicentium, in illis eventibus causam universalem supplere defectum particularis; ergo idem dicendum est, quoties similis defectus intervenit. Atque hoc magis declarabitur, discurrendo per nonnullos effectus in particulari.

29. Varii modi quibus accidentia possunt esse a connaturalibus substantiis seu principalibus separata. — Variis enim modis contingere potest accidentia esse separata a sua forma substantiali. Primo modo, quia divina virtus extra omnem substantiam conservatur, ac in mysterio Eucharistiæ contingit. Et tunc accidentia separata, verbi gratia, species vini, propria quidem virtute, et generali concursu Dei disponunt guttam aquæ, verbi gratia, eis admistam, ut eam in vinum convertant; cum tamen perveniunt ad instans substantialis transmutationis, adhibent quidem eadem accidentia totam instrumentariam efficientiam, quam ex natura sua possunt adhibere ad educationem formæ; tamen quia deest influxus substantialis formæ, necesse est ut præter concursum generalem, Deus adhibeat majorem efficaciam, qua sup-

pleat influxum illius formæ. De qua re dixi 3 tomo tertiæ partis, disput. 57, sect. 1, ubi auctores retuli, qui ita philosophantur, et nihilominus vocant illam actionem naturalem, quia totus ille concursus debitus est, supposito priori miraculo; in reliquis autem omnibus actio fit virtute et modo naturali.

30. *Ferrum candens an vere ignitum in aliqua parte.* — Alio modo contingit accidens esse separatum a propria forma substantiali, quia est in extraneo subjecto, sicut est intensus calor in aqua aut ferro, vel sicut est lumen in aere; vocamus enim subjectum extraneum, non solum quod est repugnans, sed etiam quod ex vi suæ formæ non habet tale accidens, nisi illud ab extrinseco agente recipiat. Accidens autem sic existens in extraneo subjecto, si sit ejusdem speciei cum dispositionibus requisitis ad formam introducendam, raro est potens ad efficiendam sufficientem dispositionem ad formam illi connaturalem; unde vel habere debet conjunctam formam in ratione principii activi, vel omnino per accidens sequetur generatio ex materiæ dispositione, et tunc necessaria magis erit virtus causæ superioris. Et ratio est, quia calor, verbi gratia, separatus ab igne, vel ab animali, per se loquendo, non sufficit ad disponendam materiam sufficienter ad formam ignis, quia existens in extraneo subjecto nunquam habet intensionem necessariam ad formam ignis; neque etiam sufficit ad generandam carnem, vel introducendam animam, quia in extraneo subjecto non est ita temperatus, sicut dispositio animæ requirit. Quæ ratio generaliter procedit de quocumque simili accidente, nam in extraneo subjecto, vel non pertingit ad gradum, quem alia forma requirit, vel non habet conjunctas alias qualitates requisitas ad temperamentum talis formæ; et ideo, per se loquendo, non potest sufficienter disponere ad illam formam, et consequenter nec illam instrumentaliter in materiam primam introducere. Unde, in exemplo illo vulgari de ferro ignito, calor qui inhæret ferro, revera non sufficit ad generandum ignem, habet tamen conjunctum aliquem verum ignem intime illapsum in poris ferri, a quo generatur ignis; calor vero ferri juvat ad velocitatem et vehementiam actionis. Accidit etiam interdum ex dispositione passi, ut, licet proximum agens non introducat nisi calorem in aliquo gradu, per accidens resultet dispositio formam valde diversam, ut si mate-

ria sit humida, et ab igne calefiat, facile resultat temperamentum calidi et humidi, et forma aliqua misti requirens illam dispositionem. Et hoc modo generantur plurima mista, præsertim imperfecta; fortasse etiam mineralia sæpe fiunt hoc modo. Aliquando enim probabile est fieri per se, per actionem sui similis, quasi per accretionem et augmentum, non quidem vitale, sed per juxtapositionem. Animalia item, quæ ex putrefactione, aut ex pluvia cadente in terram calidam generantur, hoc modo per accidens fieri videntur. Et in hujusmodi generationibus per accidens, non est creditu difficile requiri virtutem superioris agentis, a quo tales formæ introducantur; quia proximum agens non solum non habet substantialem formam similem vel æqualem, verum etiam neque qualitatem, aut temperamentum per se sufficiens ad disponendam ac præparandam materiam, et consequenter neque ad instrumentariam actionem sufficientem. Dispositiones autem quæ recipiuntur in passo, ut sæpe dixi, non concurrunt active, etiam instrumentaliter, ad introducendam suam formam, quia vel jam in illo instante non sunt, sed aliæ resultantes ex forma; vel, si sunt eædem, non habent ibi ullam actionem propriam, et ideo neque instrumentariam habere possunt; ergo in his omnibus generationibus, quæ veluti per accidens fiunt, merito exigitur superior aliqua causa, quæ formam introducat. Et eadem fere ratio est de introductione formæ cadaveris, quæ quasi per accidens fit, ne materia maneat sine forma, et non tam fit juxta actionem agentis interficientis animal, verbi gratia, quæ sæpe tantum est divisio continui, sed fit juxta dispositionem materialem, quæ in passo manet, aut præerat. Idem, quando ex vehementi motu collisionis aut percussione corporum excitatur ignis, medio vehementi calore, quem motus ille causat in aliqua particula materiæ, ad illum bene disposita. Ac denique eadem ratio est de omnibus generationibus quas per accidens fieri contingit.

31. At vero si accidens existens in extraneo subjecto non est ejusdem, sed superioris rationis respectu dispositionum, quibus inferior materia præparatur ad formam rei generandæ, fieri potest ut medio illo accidente fiat alicujus inferioris substantiæ generatio, non solum per accidens, ratione dispositionum materiæ, sed etiam per se ex intentione superioris agentis. Quod tunc accidit quando

principale agens, eo quod loco distat, mediatione (ut aiunt) suppositi diffundit virtutem aliquam per medium, ut per eam conjungatur passo immediatione virtutis, quomodo cælum agit in hæc inferiora per lumen, aut alias influentias, quæ sunt qualitates superioris ordinis et rationis a qualitatibus elementaribus, quibus proxime materia disponitur. Et de hoc actionis genere dici potest, quamvis principale agens videatur loco distare, non tamen cessare ab actuali influxu; quia est intra sphaeram activitatis, et media virtute diffusa contingit passum. Et ita posset intelligi actionem non esse a solo accidente, ut ab instrumento omnino separato, sed ut conjuncto in ratione causandi suo principali agenti. Verum hoc pendet ex difficultate infra tractanda de propinquitate necessaria inter agens et passum, et ideo usque ad illum locum differatur.

32. Ultimo potest accidens, quamvis non sit in extraneo subjecto, esse separatum a principali generante, quia tam ipsum accidens quam subjectum ejus, est a generante decisum, et constitutum ut in agendo obtineat vices suas. Et hoc maxime contingit in generatione animalium, medio semine, quod propriissime est instrumentum separatum, non solum subjecto, sed etiam loco, et interdum etiam tempore; contingit enim semen efficere generationem, quando generans jam non existit. Ex quo etiam clare constat, tale instrumentum esse separatum in causalitate ab animali, a quo decisum est, et ideo in hoc instrumento clarior apparet necessitas alicujus influxus superioris causæ, alioqui, cum semen sit res valde imperfecta, non apparet quomodo possit se solo efficere rem longe perfectiorem tanquam causa proxima sufficiens. Nam quod sit virtus a perfectiori re decisa, et vice sui relicta, licet sufficiat ad aliquam instrumentariam actionem, ut sentit etiam Aristoteles, secundo de Generatione animalium, cap. 1°, tamen non potest esse satis ut absolute sit totale agens proximum. Neque etiam satis est, si quis dicat semen non tantum esse instrumentum ratione accidentium, sed etiam ratione formæ substantialis, quæ est in spiritu incluso in crassiore parte seminis, in quo est seminalis et instrumentaria virtus. Quamvis enim hoc sit probabile, non tamen sufficit, quia tota illa sub-

† Lege etiam cap. 3, et D. Thom., 4 p., q. 118, art. 1,

stantia, et ejus forma est multo minus perfecta quam anima, quæ per ejus actionem introducit; indiget ergo majori concursu, et juvamine superioris causæ, maxime in generatione animalium et viventium perfectorum.

33. *Organizatio fetus a quo fiat.* — Imo addunt aliqui, præsertim Scot., in 2, dist. 18, etiam ad dispositionem accidentalem organici corporis non esse sufficientem illam virtutem seminis, quia est tam varia et multiplex illa actio, ut nullo modo appareat qua ratione possit a simplici et imperfecta virtute, et mere naturaliter agente perfici. Unde Commentator, quem etiam Scotus citat, 2 de Cælo, comm. 69 et sequent., ait semen agere et organizare virtute divina. Et 7 Metaph., text. 31, ait virtutem seminis esse divinam, artificiosam, et intellectuali virtuti similem, et ideo (inquit) dubitat Galenus an illa virtus sit creator, aut non. Quod tractat Galenus, lib. de Fetus formatione, ubi se, etsi multum hac in re laborasset, nihil tamen invenisse quod sibi satisfaceret, ingenue et libenter confitetur; concludit tamen, mirabilem operationem seminis non esse absque aliquo rationis et intellectus compote. Et vere est ita mirabilis illa actio, ut vix aut ne vix quidem possit intelligi. Si ergo ipsamet actio organizandi corpus vix potest intelligi in semine sine aliquo peculiari concursu et juvamine superioris causæ, quid mirum est quod ad ipsam substantialem formam ex materia subjecta educendam majori ope et auxilio indigeat? Nam sine dubio est inter hæc magna differentia et latum discrimen; cum enim organizatio corporis non substantialis sit, sed accidentalis, recte potest intelligi, ad totam illam esse quasi eminentem et universalem virtutem in semine, sive ratione formæ substantialis, sive ratione alicujus facultatis accidentalis; utraque enim intelligi potest esse instrumentum animæ, sufficiens ad efficiendum temperamentum primarum qualitatum proportionatum, et connaturale membris organici corporis; solum videtur requiri aliqua diversa applicatio, ut eadem virtus seminis possit tam diverso modo varia membra disponere, et in ordinem mirabilem, qui in membrorum dispositione debita apparet, vi sua redigere. Et ad hoc fortasse juvatur ab aliqua naturali facultate materni uteri, vel ab aliquo influxu cælesti; vel certe (si opus sit) ab aliqua motione vel directione auctoris naturæ. Eo vel maxime quod semen non perficit a principio, sua sola

virtute, totam organizationem corporis, sed alicujus partis principalis, in quam sensitiva anima introducatur, quæ postea paulatim perficit sui corporis organizationem, ut late declarat D. Thomas, 1 p., quæst. 118, art. 1, ad 4. At vero, quantum ad productionem ipsius animæ sensitivæ attinet, non solum deest in semine virtus quantum ad modum actionis, sed etiam quoad substantiam actionis (ut sic dicam), et ideo multo magis indiget quoad hanc actionem actuali ope, influxu et concursu superioris causæ, ut rem hanc apud se diligenter perpendenti facile constabit.

34. *Objectio contra supra dicta.* — Solum potest obstare, quia videtur esse, et contra debitum naturæ ordinem, et contra perfectionem horum agentium, ut semper in eorum generationibus causa superior vel prima supplere debeat defectum causæ proximæ. Quando enim ex fortuito concursu causarum, et per accidens, contingit ut aliqua generatio fiat sine sufficiente causa proxima, magis ex necessitate materiæ quam ex intentione alicujus agentis naturalis, tunc mirum non est quod in forma introducenda universalis causa supplere debeat defectum particularis. At vero, quod in ipso modo generationis per se instituto a natura, causa proxima semper sit adeo imperfecta, vel tam imperfecto modo applicet virtutem suam, ut nunquam inveniat sufficiens ad effectum, videtur esse et inordinata naturæ institutio, et magna imperfectio causarum particularium hoc modo generantium. Et confirmatur, nam agentia corporea inanimata habent, per se loquendo, sufficientem virtutem ad producendum sibi similia; ergo animantia, cum sint longe perfectiora rebus inanimatis, debent illam habere. Confirmatur secundo, quia alias eadem facilitate dici posset, hujusmodi causam secundam nihil agere in educatione formæ substantialis, sed totum fieri a prima causa supplente defectum causæ particularis. Quod si hoc videtur inconveniens, quia non est consentaneum naturis rerum, etiam illud videri debet.

35. *Pro solutione objectionis quæstioncula.* — Antequam huic objectioni plene satisfaciam, explicare oportet quæ sit causa universalis, quæ hunc defectum particularis supplet, seu instrumentum ejus adjuvat, quod in posteriori parte superioris assertionis proposuimus. In qua primum diximus, hanc efficientiam non posse tribui intelligentiis creatis, quia existimamus eas nullam habere vim ad effi-

ciendum aliquid in corpora præter motum localem, ut inferius dicemus, de illis ex professo tractantes. Unde actiones naturalium agentium per se non pendent ex concursu creaturarum intelligentiarum, sicut neque in esse ab eis pendent, et ideo, quando indigent majori ope et concursu, non ab eis illum concursum aut juvamen expectant, sed ab aliqua alia causa, cui per se subordinantur. Non desunt tamen, qui dicant intelligentias, licet per se ipsas non possint hoc modo in corpora influere, tamen per cœlos, ut per instrumenta sua, posse. Sed quam sit hoc intellectu et creditu difficile, statim dicam. Superest ergo ut hujusmodi causa universalis sit vel cœlum, vel ipsemet auctor naturæ, Deus; nam præter has non potest alia causa superior excogitari. Et cœlum quidem ex se videtur agens proportionatum, quia, cum sit corporeum, et aliunde sit ejusdem superioris ordinis ac perfectionis, eminentiorem virtutem habet alterandi corpora inferiora, ut ipsa etiam experientia per se satis nos docet. Et ideo mirum non est quod virtutem habeat etiam substantias generandi; ergo et juvandi accidentia ad substantiarum generationem.

36. Duo tamen, eaque non contemnenda, interveniunt impedimenta, quæ hanc cœlorum influentiam in substantiales formas rerum generandarum videntur difficilem reddere. Primum impedimentum est universale, respectu omnium quæ in terra vel aliis elementis generantur, sive viventia sint, sive inanimata, quia, scilicet, vel cœlum agit ad educationem formarum substantialium per sola sua accidentia, vel etiam per suam formam substantialem immediate. Si dicatur primum, quomodo illa accidentia, sine actuali influxu suæ vel alterius formæ substantialis, per se sufficiant ad substantialem formam educendam. Nisi forte quis respondeat, accidentia cœlestia esse perfectiora entia quam sint formæ materiales rerum generabilium, præsertim inanimatarum. Sed hoc absolute falsum est; nam, ut infra ostendam, forma substantialis non solum ex genere, sed etiam universe et in singulis est perfectius ens quolibet accidente. Et in aliquibus est per se incredibile, ut de forma auri, argenti et gemmarum, etc. Eo vel maxime quod corpora cœlestia proxime efficiunt hos effectus, mediis qualitatibus quas aeri et aliis corporibus intermediis imprimunt, ut sunt lumen, et si forte sunt aliæ qualitates insensibiles, quæ non sunt perfec-

tiores ipsa forma aeris, nedum aliis omnibus. Si ergo ob hanc causam necessaria est propria et actualis efficientia ipsius formæ solis, vel aliorum astrorum, obstare videtur nimia distantia localis; quomodo enim potest forma solis immediate per seipsam efficere formam auri in visceribus terræ a se tam longe distantibus et remotis? Propter quam difficultatem Scotus dixit, posse aliquam formam immediate agere in distans, quod vix possunt audire aut ferre cæteri philosophi; pugnat enim hoc Scoti dictum cum Aristotelico dogmate ab omnibus philosophis recepto. Nec huic difficultati satisfaciet qui dixerit, quod sicut efficientia accidentium solis penetrat usque ad intima terræ, ita etiam efficientia formæ solis. Non est enim utrobique similis ratio; nam accidentia diffundunt virtutem suam mediis aliis accidentibus a se productis; forma autem substantialis non potest suam virtutem diffundere, mediis formis substantialibus, ut per se facile constat, quia neque corrumpit corpora intermedia, nec potest formas substantiales formis addere, sicut accidentia. Quod si forma solis solum mediis accidentibus diffundit virtutem suam, devolvimur in priorem difficultatem, quia jam non immediate influit ipsa forma solis in educationem alterius formæ, sed per accidentia tantum.

37. Ad hanc difficultatem duobus modis responderi potest. Primus est cœlum aut solem per suam formam substantialem simul cum accidentali virtute influere immediate in hæc inferiora, immediatione virtutis, etiamsi non sit illis immediate conjunctus immediatione suppositi. Hic autem modus dicendi, et difficultatem non parvam habet, et modus probabilis defendendi illum explicari non potest usque ad sectionem quartam, in qua declarabimus quomodo agens debeat esse passo conjunctum ut in illud agere possit, et ideo usque ad illum locum differatur. Secundus modus est has formas substantiales non effici sola virtute principali cœlestis influxus, sed necessarium esse ut auctor naturæ majorem concursum adhibeat, quo effectum causæ proximæ suppleat; cœlo autem attribui hos effectus, vel generali ratione, secundum quam dicitur sol et homo generare hominem, quam inferius declarabimus, tractando de causis essentialiter subordinatis, vel interdum specialiori titulo, scilicet, quia cœlum gerit vicem causæ proximæ, et adhibet totam efficientiam, quam vel ad disponendam ma-

teriam, vel ad educendam formam per instrumentariam actionem qualitatum adhibere solent causæ particulares per instrumentarias virtutes, etiamsi per proprias formas immediate influere non possint. Et fortasse hoc modo efficit sol aurum, vel alia mineralia.

38. *Viventia an possit cœlum efficere.* — Secundum impedimentum minus generale est de formis viventium; nam cum cœlum non sit animatum, etiamsi distantia localis non impediatur quominus per formam suam influere possit, nihilominus imperfectior gradus videtur obstare ne in has formas viventium possit influere. Respondent aliqui, quamvis cœlum non vivat, nihilominus ejus formam ratione suæ differentie specificæ esse simpliciter perfectiorem his viventibus quæ a cœlo generantur. Quæ responsio sumi potest ex D. Thoma, 1 p., q. 115, art. 3, ad 3, ubi ait, corpora cœlestia sua universali virtute continere in se quidquid in inferioribus generatur; et q. 103, art. 1, ad 1, ait, effectum assimilari agenti, vel secundum speciem, vel secundum virtutem continentiam: *Et sic* (inquit) *animalia ex putrefactione generata, et plantæ, et corpora mineralia, assimilantur soli et stellis, quorum virtute generantur.* Sed imprimis, licet respectu imperfectorum viventium seu animalium probabile sit quod in ea responsione assumitur, tamen respectu animalium perfectorum non videtur verisimile, quia et in operationibus et in modo operandi videntur multum excedere perfectionem cœli. Deinde, cum gradus vitæ, ut sic, perfectior sit gradu non-viventium, impossibile videtur, formam, quæ non est anima, eminenter continere aliquam animam, ut possit esse principium principale causandi illam; nam forma, quæ eminenter continet animam, continet etiam gradum vitæ, non quidem secundum totam potentialitatem ejus, sed secundum actualem ac præcisam perfectionem ejus; non potest autem intelligi quod forma sub inferiori gradu contenta, eminenter contineat perfectionem superioris gradus.

39. *Cœlum, cum intelligentia, vivens generare nequit.* — Est igitur alia responsio, cœlum propria virtute non posse efficere formas viventium; tamen, quia non agit nisi ut motum ab intelligentia, ideo in virtute intelligentiæ, cujus est instrumentum, posse efficere hujusmodi formas. Ita respondet D. Thomas, 1 p., q. 70, art. 5, ad 3; unde in prioribus locis videtur loqui de cœlo ut conjuncto intelligentiæ, seu prout illam includit.

Sed hæc etiam responsio mihi est ad intelligendum difficilis, quia non existimo intelligentiam imprimere cœlo aliquid præter localem motum, qui non deservit ad augmentum virtutis activæ, sed solum ad variam ejus applicationem, ut satis significavit Aristoteles, lib. 2 de Gener., c. 9, text. 55: *Nam impulsus propterea continuam parit generationem, quod solem procreandarum rerum auctorem admoveat et removeat.* Et ratione patet; nam quid est quod Angelus imprimit cœlo præter motum, cum qualitates ulla ei imprimere non possit? nam materia corporalis solum quoad motum localem obedit Angelis, ut idem D. Thomas tradit, 1 p., q. 110, a. 2 et 3. Quod si nihil præter modum intelligentiæ cœlo imprimit, quomodo potest virtutem ejus augere ad agendum aliquid ultra propriam perfectionem? nam motus localis per se non est activus, neque dat virtutem agendi. Neque in hoc sunt comparanda agentia physica, quales sunt cœli, cum instrumentis artis, in quibus motus deservit ad formam artis, quia hæc nihil aliud est quam modus resultans ex vario situ, aut loco alicujus corporis, et partium ejus quæ variantur per motum; at vero agentia physica inducunt proprias et perfectas formas, quæ per se non resultant ex motu, sed tantum per accidens, quatenus per motum applicatur virtus agendi. Præterea cœlum natura sua non est instrumentum intelligentiæ, quia nec habet naturalem habitudinem ad illam, neque aliqua intelligentia ex natura sua est conjuncta cœlo, aut destinata ad motum ejus, sed tantum ex arbitrio, ac beneplacito auctoris naturæ. Neque etiam ratione solius motus localis fit instrumentum; alias quisquis applicat ignem aut aliam causam agentem, uteretur illa ut instrumento physico, et ob eam causam posset ignis applicatus aliquid amplius agere in virtute applicantis, quod est plane falsum. Sequela patet, quia nihil amplius habet cœlum ab intelligentia quam applicationem, neque aliquid magis vel minus habet cœlum, eo quod ab intelligentia magis vel minus perfecta moveatur, vel a quacumque alia re, dummodo æqualem motum recipiat. Denique, cum dicitur cœlum efficere viventia in virtute intelligentiæ viventis, interrogo an intelligentia simul cum cœlo actu per seipsam et immediate influat et efficiat animas viventium, vel solum per cœlum, ita ut actio intelligentiæ sistat in motione cœli, a quo immediate reliqua efficientia oriatur. Primum est

falsum, et contra doctrinam D. Thom., ut sæpe diximus, et magna ex parte coincidit cum opinione Avicennæ. Si autem secundum dicatur, non expeditur difficultas, quomodo instrumentum non habens in se sufficientem formam, possit efficere effectum absque actuali adjutorio superioris et principalioris causæ. Verius ergo et melius dicetur cælum propria quidem virtute non posse efficere animas, ut in dicta secunda responsione supponitur, tamen efficere illas in virtute Dei, ut auctoris, et generalis provisoris naturæ, qui suo majori concursu supplet quidquid virtutis deest in proximis causis.

40. *Quæstionculæ solutio.* — *Deus in quos effectus ut causa particularis influat.* — Dicendum est ergo, quotiescumque in his rebus inferioribus deest influxus formæ substantialis ad similem educendam, illam suppleri virtute causarum coelestium in his effectibus qui non excedunt perfectionem et virtutem earum; in his vero qui illas superant, suppleri per efficientiam primæ causæ, ad quam spectat generalem concursum necessarium præbere causis inferioribus, juxta naturalem capacitatem et indigentiam earum. Unde, non solum in eventibus seu effectibus qui per accidens contingunt, sed etiam in his qui veluti per se comitantur naturas aliquarum rerum, et consequuntur ex naturali modo agendi earum, pertinet ad auctorem et provisorum naturæ Deum, ut hoc modo eum causis secundis ad agendum concurrat. Quapropter interdum est debitus hic concursus Dei ex generali ratione naturæ universalis, ne pervertatur ordo universi, aut materia sine forma maneat, vel in nihilum transeat, sicut aquam moveri sursum ad replendum vacuum, est solum ex causa naturæ universalis, et ideo creditur fieri ex solo imperio et impulsu auctoris ejus, nisi fortasse id muneri sit a Deo commissum alicui intelligentiæ; quia motus localis non excedit activitatem et ministerium ejus, de quo alias. Aliquando vero debetur talis concursus ex propria natura et conditione alicujus agentis particularis, quod non est aptum alio modo communicare, vel propagare naturam suam, ut in generatione animalium perfectorum accidere credimus, et in hominis generatione est certissimum; longe tamen altiori et nobiliori ratione. Nam, quia hominis anima non solum perfectior, sed etiam altioris et superioris ordinis est quam reliquæ omnes, ideo ad hominis generationem non solum major concur-

sus auctoris naturæ, sed altior etiam modus efficiendi animam necessarius est, scilicet per creationem. Quo fit ut humanum semen neque instrumentaliter possit ad illam efficiendam operari, sed tantum ad organizandum corpus. In aliorum vero animalium etiam perfectorum generatione, quia animæ materiales sunt, educuntur de potentia materiæ, et ideo potest semen instrumentaliter saltem concurrere ad earum effectum, non tamen sine ope superioris causæ, quæ suppleat assistentiam (ut sic dicam) et actualem influxum principalis formæ.

41. *Objectioni præmissæ satisfi.* — Neque in hoc est aliqua imperfectio vel inordinatio naturæ, ut supra objiciebatur, sed est naturalis conditio seu indigentia, quam secum affert modus generationis et propagationis, quam talis species natura sua postulat. Sicut, quod ad hominis generationem requiratur infusio animæ per creationem, non est imperfectio aut inordinatio naturæ, sed conditio naturaliter consequens ad talem hominis naturam, et ideo non est extraordinaria illa actio, sed debita ex communi lege, supposita institutione talis naturæ; sic ergo in præsentem dicendum est, non omnino eadem, sed proportionali ratione. Quocirca, sicut in homine non est ex imperfectioe quod unus homo, neque principaliter, neque instrumentaliter, possit efficere animam suæ similem, ita in aliis animalibus non est ex imperfectioe quod non possint totam virtutem principalem ad educationem suarum formarum necessariam adhibere, sed solum instrumentariam, Nam, veluti medium quemdam locum obtinent, et quia comparatione animæ rationalis minus perfectas animas, utpote materiales, habent, ideo aliqualem efficientiam, saltem instrumentalem adhibere possunt ad illas efficiendas, quod non potest homo; quia vero comparatione inanimatorum longe perfectiores sunt formæ viventium, ideo plura requiruntur ad earum effectum, et exquisitus ac peculiaris modus generationis; et inde provenit ut causæ particulares non possint adhibere totam virtutem principalem, sed tantum instrumentalem ad illas efficiendas. Nec vero, quia principalis virtus non invenitur in eis sufficiens, ideo neganda est eis etiam instrumentaria actio, quia ad hanc inveniuntur sufficienter proportionatæ, et non ad illam; natura autem dedit unicuique speciei corruptibili virtutem et actionem ad propagandam naturam suam, quantum

dare potuit juxta capacitatem et modum operandi ejus; et ideo dedit homini ut saltem disponendo ageret, aliis ut instrumentaliter, aliis vero etiam ut principaliter. Quocirca locutio illa, qua D. Thomas¹, et alii, ut supra vidimus, vocant causas secundas instrumenta primæ, secundum quamdam majorem proprietatem verificatur in viventibus, præsertim perfectis.

42. Scio posse excogitari alios dicendi modos; nam, quia in perfectioribus animalibus semen non perficit generationem nisi ut conjunctum feminæ, ideo aliqui putarunt animam ipsius feminæ habere peculiarem influxum principalem in substantiali formatione foetus. De aliis vero imperfectis viventibus, præsertim plantis, dicunt aliqui, formam geniti substantialiter non excedere formam ipsius seminis, ut apparet in tritico, et aliis ejusmodi. Sed hæc et similia plures habent difficultates, quas hoc loco persequi non licet, quia pendent multum ex scientia de anima, et ideo omnium probabilior videtur sententia quam exposuimus, et ipsamet experientia docet hæc viventia esse per se minus sufficientia, majoribusque auxiliis indigere, non solum ad substantialem formam inducendam, sed etiam ad materiam disponendam et organizandam, ut in plantis constat. Imo et inter inanimata, simplicia corpora facilius generantur quam mixta; nullum ergo est inconveniens fateri indigere viventia concursu superiori ad sibi similia generanda, quamvis ipsa non careant aliqua virtute et actione sibi proportionata et connaturali. Atque hoc modo abunde satisfactum esse putamus fundamentis prioris sententiæ; probant enim secundam et quartam assertionem nostram, nihil tamen urgent contra primam, et tertiam, ut in discursu illarum satis declaravimus. Secundam autem sententiam non existimamus esse contrariam doctrinæ a nobis traditæ, nec fundamenta ejus aliquid obstare possunt, ut ostensum est.

SECTIO III.

Quodnam sit principium quo substantiæ creatæ efficiunt accidentia.

1. *Quæ utrinque dubitationis causæ.* — Ratio dubitandi est, quia vel substantia efficit accidens, medio accidente, vel se sola et per seipsam. Si primum dicatur, sequitur pro-

¹ 4 p., q. 105, art. 5.

cessus in infinitum; nam si unum accidens fit mediante alio, peto de illo alio, quo principio fiat; si medio alio accidente, de illo reddi eadem quæstio; si vero sistimus in aliquo quod proxime fit a substantia, id debuisset dici de primo, quia non est major ratio de uno quam de alio. Si autem ob hanc rationem dicatur, substantiam efficere accidens per seipsam, sequitur primo, nullum accidens esse principium efficiendi aliud. Sequitur secundo, potentias et facultates ad operandum in substantiis creatis non esse aliud ab earum formis. Vel certe, si ad evitanda hæc incommoda, dicantur quædam accidentia fieri immediate a substantia per seipsam, alia vero mediis accidentibus, oportebit hujus distinctionis et discriminis aliquam rationem reddere, et quænam accidentia uno vel alio modo fiant, aperire. Ac rursus exponere oportebit, quando unum accidens est principium quo efficiendi aliud, an sit principale, vel instrumentale. Hinc enim apparet, accidens ad summum posse agere ut instrumentum substantiæ, quia solum est entis ens (ut loquuntur philosophi), et a substantia, et propter substantiam, tanquam propter finem habet totum suum esse. Aliunde tamen videtur debere esse principium principale, cum effectus non excedat perfectionem ejus.

2. Ad hanc rem explicandam, suppono duobus modis posse fieri accidentia. Uno modo, per propriam actionem, ut cum fit lumen per illuminationem, aut Ubi per proprium motum localem. Secundo, per resultantiam naturalem, ut relatio resultat ex fundamentoposito termino (si est modus a fundamento distinctus), vel sicut resultat figura ex divisione, aut ex moto, vel termino motus localis, et propriæ passionis rerum censentur etiam hoc modo fieri. Tertio autem modo posset intelligi fieri accidens concomitanter cum substantia absque resultantia ex illa, ut quantitas, verbi gratia, cum materia prima, quem modum nunc omittimus, quia si verus est, ad alterutrum ex præcedentibus revocari potest, ut explicabimus, et quia in eo productionis modo, quod fuerit principium efficiendi substantiam, erit principium efficiendi accidens, quod cum illa fit.

Prima assertio de naturali dimanatione.

3. Dico ergo primo: quando accidens fit per naturalem dimanationem, principium proximum illius secundum talem efficientiæ modum, quicumque ille sit, potest esse sub-